ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Του Τυχαίου
ΚΕΜΠ ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ
Αριθμός Αδείας
4537
ΕΛΤΑ Hellenic Post
ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1973/05 ΚΕΜΠ ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ Τεύχος 206, Ιούνιος 2013

ΙΝΕ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

Ο δείκτης Ανταγωνιστικότητας του World Economic Forum

Κριτική Προσέγγιση

• Δραστηριότητες ΙΝΕ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

Τεύχος 206, Ιούνιος 2013

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Τις τελευταίες δεκαετίες η έννοια της ανταγωνιστικότητας κυριαρχεί στην επιστημονική και πολιτική συζήτηση αλλά και στον σχεδιασμό και την εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Όλοι οι εμπλεκόμενοι στο οικονομικό πεδίο εκφράζουν ανησυχίες σχετικά με αυτό που αναφέρεται ως διεθνής ανταγωνιστικότητα. Η ανησυχία αυτή δεν είναι καινούργια. Είναι αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης των αγορών, της γρήγορης τεχνολογικής ανάπτυξης, της συρρίκνωσης των οικονομικών αποστάσεων, της απελευθέρωσης του εμπορίου. Αυτό που φαίνεται καινούργιο, είναι η ένταση και η έκταση με την οποία εκφράζεται τα τελευταία χρόνια. Το ζήτημα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας αφορά περισσότερο τις ανεπτυγμένες χώρες οι οποίες μέχρι την οικονομική κρίση και την μεταβολή που επέφερε στην παγκόσμια οικονομία, αναζητούσαν τρόπους να διατηρήσουν τα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα, με την είσοδο σε νέες δραστηριότητες και σε νέες χώρες εγκατάστασης των δραστηριοτήτων τους, κυρίως μέσω της τεχνολογικής ανάπτυξης της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας – τιμής, ενώ μετά την κρίση προσπαθούν κυρίως μέσω της ανταγωνιστικότητας – τιμής να ανακτήσουν την οικονομική τους θέση. Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει μια κριτική προσέγγιση του «Δείκτη Ανταγωνιστικότητας» του World Economic Forum. Επιπλέον παρουσιάζει τις δραστηριότητες του ΙΝΕ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Σάββας Ρομπόλης, Γιάννης Κουζής, Βασίλης Παπαδόγαμβρος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Σάββας Ρομπόλης
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, Τηλ: 210 8202247, Fax: 210 8202202
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** vpetrak@inegsee.gr
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ WORLD ECONOMIC FORUM: ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

του Σπύρου Χρυσανθόπουλου

1. Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες η έννοια της ανταγωνιστικότητας κυριαρχεί στην επιστημονική και πολιτική συζήτηση αλλά και στον σχεδιασμό και την εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Όλοι οι εμπλεκόμενοι στο οικονομικό πεδίο εκφράζουν ανησυχίες σχετικά με αυτό που αναφέρεται ως διεθνής ανταγωνιστικότητα. Η ανησυχία αυτή δεν είναι καινούργια. Είναι αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης των αγορών, της γρήγορης τεχνολογικής ανάπτυξης, της συρρίκνωσης των οικονομικών αποστάσεων, της απελευθέρωσης του εμπορίου. Αυτό που φαίνεται καινούργιο, είναι η ένταση και η έκταση με την οποία εκφράζεται τα τελευταία χρόνια.

Το ζήτημα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας αφορά περισσότερο τις ανεπτυγμένες χώρες οι οποίες μέχρι την οικονομική κρίση και την μεταβολή που επέφερε στην παγκόσμια οικονομία, αναζητούσαν τρόπους να διατηρήσουν τα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα, με την είσοδο σε νέες δραστηριότητες και σε νέες χώρες εγκατάστασης των δραστηριοτήτων τους, κυρίως μέσω της τεχνολογικής ανάπτυξης της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας – τιμής, ενώ μετά την κρίση προσπαθούν κυρίως μέσω της ανταγωνιστικότητας – τιμής να ανακτήσουν την οικονομική τους θέση.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης ο όρος «διεθνής ανταγωνιστικότητα» εισήλθε δυναμικά, τον Μάρτιο του 2000 όταν στην ειδική σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας, τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πραγματοποιώντας τον απολογισμό της πορείας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, έθεταν ως στόχο για την δεκαετία του 2000 να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση η πιο ανταγωνιστική και η πιο δυναμική οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο. Η στρατηγική για την ανάπτυξη στην Ευρώπη διαφοροποιήθηκε το 2010 με την «Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη – ΕΥΡΩΠΗ 2020»[1].

1. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη – ΕΥΡΩΠΗ 2020», Μάρτιος 2010.

Γύρω από τη μέτρηση της ανταγωνιστικότητας τη τελευταία εικοσαετία, έχει αναπτυχθεί μια σημαντική δραστηριότητα, με τεράστια απήχηση, στους διεθνείς επενδυτές, στις επιχειρήσεις, στους φορείς, στις κυβερνήσεις, σε όλους τους εμπλεκόμενους του οικονομικού πεδίου. Τα προϊόντα της δραστηριότητας αυτής διαφοροποιούνται από μελέτες παραγωγικότητας και κόστους για συγκεκριμένα πεδία, μέχρι και γενικά στρατηγικά πλάνα που απευθύνονται σε ολόκληρους κλάδους και χώρες.

Αναμφισβήτητα οι εκθέσεις που λαμβάνουν τη μεγαλύτερη προσοχή, είναι αυτές που δημοσιεύουν τους δείκτες ανταγωνιστικότητας (Competitiveness Index), τη κατάταξη δηλαδή των χωρών σύμφωνα με την «ανταγωνιστικότητά» τους.

Παρά το γεγονός ότι σε επίπεδο επιχείρησης η ανταγωνιστικότητα έχει οριστεί με αρκετά σαφές τρόπο, εντούτοις στο επίπεδο του συνόλου της οικονομίας μιας χώρας οι προσεγγίσεις που γίνονται διαφοροποιούνται. Και αυτό είναι λογικό γιατί τα κράτη δεν λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο που λειτουργεί μια επιχείρηση μέσα στο πλαίσιο της αγοράς.

Οι διαφοροποιήσεις αυτές έχουν ιδιαίτερη αξία, μιάς και ο ορισμός που δίνεται αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται η μεθοδολογία αλλά και καθορίζει τα πεδία τα οποία ερευνώνται από τους διεθνείς οργανισμούς που κάθε χρόνο δημοσιεύουν τα συμπεράσματα και τη κατάταξη των χωρών.

Η δημοσίευση αυτών των δεικτών ανταγωνιστικότητας, ανεξάρτητα αξιοπιστίας, είναι δεδομένο ότι επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό, για τις χώρες στις οποίες μετρούνται οι επιδόσεις τους, την αντίληψη που έχουν οι φορείς άσκησης οικονομικής πολιτικής. Πολλές φορές μάλιστα καθορίζουν και τις ίδιες τις αποφάσεις τους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις χώρες της Ανατολικής Ασίας, όπου η ανταγωνιστικότητα θεωρείται ταυτόσημη σχεδόν με την εθνική επιβίωση.

Αυτό που αποτελεί παράδοξο είναι ότι παρά το γεγονός ότι η σημασία των εκθέσεων είναι αδιαμφισβήτητη, λίγοι είναι αυτοί που ασχολούνται με το θεωρητικό υπόβαθρο της ανταγωνιστικότητας ως έννοια και ταυτόχρονα αναλύουν τη μεθοδολογία τους και τα πεδία στα οποία μετρούν την απόδοση των χωρών ώστε να καταρτιστεί ο τελικός δείκτης.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί μία κριτική προσέγγιση στην έννοια της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και κυρίως αναφέρεται στο τρόπο που αυτή ποσοτικοποιείται διεθνώς μέσω κυρίως της πιο γνωστής έκθεσης Ανταγωνιστικότητας, της Global Competitiveness Report, που δημοσιεύεται από το World Economic Forum.

2. Ορισμός Ανταγωνιστικότητας

Ενώ, με την ευρεία χρήση του όρου «Ανταγωνιστικότητα», εμφανίζεται ότι ο όρος έχει έναν αποδεκτό οικονομικό ορισμό κάτι τέτοιο δεν ισχύει.

Σε αντίθεση με τις επιχειρήσεις, όπου μετρούν την ανταγωνιστικότητά τους σε σχέση με το μερίδιο αγοράς που κατέχουν, τις καινοτομίες που αναπτύσσουν και τη εκμετάλλευση των ανταγωνιστικών τους πλεονεκτημάτων προκειμένου να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους, σε επίπεδο

οικονομίας μιας χώρας τα πράγματα είναι πολύ πιο σύνθετα.

Στη συνέχεια παρατίθενται ορισμένοι ορισμοί που έχουν δοθεί τα τελευταία χρόνια για την ανταγωνιστικότητα από διάφορους συγγραφείς και οργανισμούς. Συγκεκριμένα:

Κατά το **World Economic Forum** (2007), «Η εθνική ανταγωνιστικότητα είναι το πλέγμα εκείνο των παραγόντων, πολιτικών και θεσμών που προσδιορίζουν το επίπεδο της παραγωγικότητας μιας χώρας. Το επίπεδο της παραγωγικότητας, με τη σειρά του, προσδιορίζει το διατηρήσιμο επίπεδο ευημερίας που μπορεί να απολαμβάνει μία οικονομία. Με άλλα λόγια, οι πιο ανταγωνιστικές οικονομίες τείνουν να είναι σε θέση να προσφέρουν υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος στους πολίτες τους. Το επίπεδο της παραγωγικότητας προσδιορίζει επίσης την απόδοση των επενδύσεων σε μια οικονομία. Καθώς οι αποδόσεις είναι οι καθοριστικοί προσδιοριστικοί παράγοντες στη μεγέθυνση των οικονομιών, μια πιο ανταγωνιστική οικονομία είναι μια οικονομία που πιθανότατα θα αναπτυχθεί ταχύτερα στο μεσο- και μακροπρόθεσμο ορίζοντα».

Σύμφωνα με το **Institute for Management Development**, IMD, (2006), «Η ανταγωνιστικότητα των χωρών είναι το πεδίο εκείνο της οικονομικής θεωρίας που αναλύει τα στοιχεία και τις πολιτικές εκείνες που διαμορφώνουν την ικανότητα μιας χώρας να δημιουργεί και να διατηρεί ένα περιβάλλον που υποστηρίζει μεγαλύτερη παραγωγή αξίας για τις επιχειρήσεις και μεγαλύτερη ευημερία για τους πολίτες».

Κατά τον **Aiginger** (2006), «Ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας χώρας ή περιοχής να δημιουργεί ευημερία».

Κατά το **World Economic Forum** (1996), «Η ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας χώρας να πετύχει διατηρήσιμα υψηλούς ρυθμούς αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ».

Σύμφωνα με το **OECD** (1996), «Ανταγωνιστικότητα σημαίνει υποστήριξη της ικανότητας των επιχειρήσεων, κλάδων, περιφερειών, χωρών ή διακρατικών περιοχών να δημιουργούν σχετικά υψηλά επίπεδα εισοδήματος και απασχόλησης των συντελεστών τους, ενώ παραμένουν εκτεθειμένες στο διεθνή ανταγωνισμό».

Κατά τον **Fagerberg** (1996), «Η ανταγωνιστικότητα αναφέρεται στην ικανότητα μιας χώρας να πετύχει τους βασικούς στόχους της οικονομικής της πολιτικής, ιδιαίτερα την αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης, χωρίς να αντιμετωπίσει προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών της».

Σύμφωνα με τον **Aiginger** (1996), «Μια χώρα θεωρείται ανταγωνιστική αν πουλάει αρκετά προϊόντα και υπηρεσίες, με εισοδήματα για τους συντελεστές συμβατά με τις προσδοκίες και βλέψεις (τρέχουσες και συνεχώς μεταβαλλόμενες) της χώρας, υπό συνθήκες (μακρο-οικονομικές και κοινωνικές) που κρίνονται ως ικανοποιητικές από τους πολίτες».

Κατά το **Competitiveness Advisory (Ciampi) Group**, “Enhancing European Competitiveness”, Second report to the President of the Commission, the Prime Ministers and the Heads of State, (Δεκέμβριος 1995), «Πρέπει να δούμε την αντα-

γωνιστικότητα ως το κύριο μέσο αύξησης του βιοτικού επιπέδου, απασχόλησης των ανέργων και εξάλειψης της φτώχειας». Και επίσης, (Ιούνιος 1995), «Η ανταγωνιστικότητα ενέχει στοιχεία παραγωγικότητας, αποτελεσματικότητας και κερδοφορίας. Αλλά δεν είναι αυτοσκοπός ή απλός στόχος. Είναι ένα ισχυρό μέσο αύξησης του βιοτικού επιπέδου και της κοινωνικής ευημερίας – ένα εργαλείο για την επίτευξη στόχων. Αυξάνοντας την παραγωγικότητα και την αποτελεσματικότητα στα πλαίσια της διεθνούς εξειδίκευσης, η ανταγωνιστικότητα προσφέρει παγκοσμίως τη βάση για την αύξηση των εισοδημάτων κατά μη πληθωριστικό τρόπο».

Σύμφωνα με το **OECD** (1992), «Ανταγωνιστικότητα είναι ο βαθμός στον οποίο ένα κράτος μπορεί, υπό συνθήκες ελεύθερης και δίκαιης αγοράς, να προσφέρει αγαθά και υπηρεσίες που πληρούν τα κριτήρια των διεθνών αγορών, διατηρώντας και αυξάνοντας ταυτόχρονα τα πραγματικά εισοδήματα των ανθρώπων μακροχρόνια».

Κατά την **Tyson** (1992), «Ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητά μας να προσφέρουμε αγαθά και υπηρεσίες που πληρούν τα κριτήρια του διεθνούς ανταγωνισμού ενώ οι πολίτες μας απολαμβάνουν ένα βιοτικό επίπεδο που αυξάνεται και είναι διατηρήσιμο».

Κατά τον **Buckley** (1988), «Η έννοια της ανταγωνιστικότητας περικλείει τόσο την αποδοτικότητα (επίτευξη στόχων με το μικρότερο δυνατό κόστος) όσο και την αποτελεσματικότητα (επιλογή των κατάλληλων στόχων). Αυτή η επιλογή βιομηχανικών στόχων είναι κρίσιμη. Η ανταγωνιστικότητα περιλαμβάνει τόσο τους στόχους όσο και τα μέσα για την επίτευξή τους».

Όπως προκύπτει από τους παραπάνω ορισμούς τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια να δοθεί στην έννοια της ανταγωνιστικότητας ένα πιο ευρύ περιεχόμενο που υπερβαίνει το στόχο για τη βελτίωση δεικτών όπως την αύξηση του ΑΕΠ και ξεφεύγει από τη στενή αντίληψη του κόστους και των εξαγωγικών επιδόσεων, αντίθετα ενσωματώνονται παράμετροι σχετικά με την απασχόληση, την κοινωνική συνοχή, το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο της οικονομίας, τη ποιότητα ζωής, εν γένει, των κατοίκων μιας χώρας.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθούν και προσεγγίσεις με τελείως διαφορετικό περιεχόμενο, όπως του νομπελίστα οικονομολόγου Amartya Sen, ο οποίος έχει προωθήσει στη Διεθνή Τράπεζα ένα ευρύτερο μοντέλο ανταγωνιστικότητας όπου περισσότερο μετρούν οι ικανότητες, οι ευκαιρίες και οι ελευθερίες που απολαμβάνουν τα άτομα μιας χώρας από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Την ανάπτυξη, υποστηρίζει, πρέπει να τη δούμε ως μια διαδικασία διεύρυνσης των πραγματικών ελευθεριών

που απολαμβάνουν οι πολίτες μιας χώρας. Αυτό σημαίνει έμφαση στην άρση εμποδίων όπως κακές οικονομικές ευκαιρίες και ανεργία, γραφειοκρατική δημόσια διοίκηση, έλλειψη πρόσβασης στο κεφάλαιο κ.α.[2]

3. Ανταγωνιστικότητα, μία επικίνδυνη εμμονή

Ο Paul Krugman το 1994 γράφει ένα επιστημονικό άρθρο με τίτλο «Competitiveness: A dangerous obsession»[3] όπου υποστηρίζει ότι το ενδιαφέρον για την ανταγωνιστικότητα, ως εμπειρικό ζήτημα, είναι σχεδόν τελείως αστήρικτο.

Με το άρθρο αυτό έθεσε το εξής ερώτημα[4]. Έχει νόημα να πούμε ότι οι ΗΠΑ για παράδειγμα, έχουν γίνει λιγότερο ανταγωνιστικές στη παραγωγή τηλεοράσεων ή στη παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, ενώ αντίθετα έχει ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα τους στο τομέα των υπολογιστών. Είναι λογικό όμως να πούμε ότι είναι λιγότερο ή περισσότερο ανταγωνιστικές ως οικονομία; Κατά την άποψή του, όχι.

Ο ίδιος θεωρεί ότι οι περισσότεροι άνθρωποι που συζητούν γύρω από αυτό το θέμα, ή παρανοούν βασικές οικονομικές αρχές ή ακόμη χειρότερα ενώ τις γνωρίζουν, τις αγνοούν συστηματικά. Ο λόγος είναι ότι η συζήτηση που αναπτύσσεται γύρω από την ανταγωνιστικότητα έχει ως αποτέλεσμα τη διατήρηση και επέκταση των προνομίων που απολαμβάνουν οι οικονομικά ισχυρές ομάδες σε κάθε χώρα.

Τα δύο βασικά επιχειρήματα του Krugman είναι ότι δεν μπορούμε να καθορίσουμε την εθνική ανταγωνιστικότητα με οικονομικούς όρους, καθώς και ότι η στρατηγική που προτείνεται για την επίτευξη υψηλής ανταγωνιστικότητας δεν μπορεί να δικαιολογηθεί και οδηγεί σε κακά οικονομικά αποτελέσματα.

Με αυτούς που επιχειρούν να προσεγγίσουν την ανταγωνιστικότητα με ένα περιεχόμενο ευρύτερο, το οποίο ξεφεύγει από καθαρά μακροοικονομικά μεγέθη τα οποία είναι συγκρίσιμα, αντίθετα ενσωματώνει έννοιες όπως η παραγωγικότητα, η τεχνολογική καινοτομία, οι υποδομές, ο Krugman διαφωνεί θεωρώντας ότι οι χώρες δεν ανταγωνίζονται κατά τρόπο αντιπαραθετικό. Αντίθετα συμμετέχουν όλες σε ένα «παιγνίδι» το οποίο ωφελεί όλα τα συμβαλλόμενα μέρη.

Για παράδειγμα στο ερώτημα που τέθηκε αρχικά, η απώλεια αμερικανικής ανταγωνιστικότητας στις τηλεοράσεις ή στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα δεν σημαίνει ότι η αμερικανική οικονομία γίνεται λιγότερο ανταγωνιστική. Αντίθετα η κάμψη σε αυτούς τους τομείς της οικονομίας μπορεί να είναι μέρος μιας μετατόπισης της οικονομίας σε περισσότερο αποδοτικές δραστηριότητες. Η μετατόπιση αυτή ευνοεί τόσο την αμερικανική οικονομία, όσο και τις χώρες που καλύπτουν το κενό της, στην κλωστοϋφαντουργία ή τις τηλεοράσεις.

Σε όσους αναλυτές δε, προσεγγίζουν την ανταγωνιστικότητα και την μετρούν,

2. Σ. Λιούκας, «Διεθνείς δείκτες Ανταγωνιστικότητας και κατάταξη της Ελλάδας»,Αθήνα, Μάιος 2005.
3. Krugman P., «Competitiveness: A dangerous obsession», 1994.
4. Sanjaya Lall, «Comparing National Competitive Performance: An Economic Analysis of World Economic Forum's Competitiveness Index», 2001.

με τρόπο απόλυτα συνδεδεμένο, με την οικονομική ανάπτυξη κάθε χώρας, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν δηλαδή, θεωρεί ότι το ΑΕΠ έχει να κάνει με τη παραγωγικότητα η οποία δεν συνδέεται με τον ανταγωνισμό ανάμεσα στις χώρες.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα το οποίο αναφέρει ο Krugman είναι το εξής:

Δεν είναι το ίδιο πράγμα να πούμε ότι «Η Compact είναι πιο ανταγωνιστική από τη Dell γιατί πουλάει περισσότερους υπολογιστές» με το «Η Compact είναι περισσότερο ανταγωνιστική από τα Hilton's γιατί ο ρυθμός ανάπτυξής της είναι υψηλότερος»[5]. Και τα δύο έχουν νόημα αλλά δεν είναι το ίδιο σημαντικά. Το πρώτο αναφέρεται σε απευθείας ανταγωνιστικές καταστάσεις, όπου έχει σημασία να αναλυθούν και να εξαχθούν συμπεράσματα για την στρατηγική των δύο εταιριών, το δεύτερο είναι μια γενική διαπίστωση για το μέγεθος των εταιριών, αλλά δεν μπορούν να συγκριθούν οι στρατηγικές των δύο, δηλαδή οι καινοτομίες που εφαρμόζουν, οι επενδύσεις, η στρατηγική marketing που ακολουθούν κτλ.

Έτσι και σε εθνικό επίπεδο το να συγκρίνουμε δύο χώρες θα μπορούσε να έχει νόημα, σε τομείς της οικονομίας που πραγματικά ανταγωνίζονται η μία την άλλη, όταν όμως η σύγκριση επεκτείνεται σε επίπεδο εθνικής οικονομίας προκύπτουν πράγματι συμπεράσματα, τα οποία όμως σε καμία περίπτωση δεν συνάγουν στρατηγικές με τις οποίες η κάθε χώρα μπορεί να βελτιώσει το «ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα».

Στην οικονομική θεωρία, οι ελεύθερες αγορές βελτιστοποιούν τη τοποθέτηση των πόρων τους κάτω από ισχυρές παραδοχές. Για παράδειγμα ότι υπάρχει τέλειος ανταγωνισμός, ομογενοποιημένο προϊόν, ελεύθερη πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες κ.α. Όταν στη πράξη αυτά δεν συμβαίνουν, οι χώρες έχουν τη δυνατότητα να εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες – αποτυχίες της αγοράς για να βελτιώνουν τη θέση τους, έναντι των άλλων χωρών. Χαρακτηριστικά οι χώρες μπορούν να κεφαλαιοποιούν τη μονοπωλιακή δύναμη που διαθέτουν οι εταιρίες τους σε άλλες αγορές, να δημιουργούν νέα καινοτόμα προϊόντα, με υψηλή προστιθέμενη αξία, να εκμεταλλεύονται και να δημιουργούν clusters (συστάδες επιχειρήσεων). Οι αποτυχίες της αγοράς αλληλεπιδρούμενες δημιουργούν ισορροπία μεταξύ των χωρών, όπου οι φτωχές χώρες παγιδεύονται σε παγίδες χαμηλής ανάπτυξης.

Ο Krugman αναγνωρίζει ότι ο όρος ανταγωνιστικότητα έχει νόημα υπό την έννοια

5. Sanjaya Lall, «Comparing National Competitive Performance: An Economic Analysis of World Economic Forum's Competitiveness Index», 2001.

της εκμετάλλευσης των αποτυχιών που εμφανίζουν οι αγορές. Ακόμη και σε αυτή τη περίπτωση όμως πιστεύει ότι ενώ η θεωρία το επιτρέπει, στη πράξη, δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη στρατηγικών επίτευξης ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, μιας και όταν οι χώρες σκέφτονται και λειτουργούν με όρους ανταγωνιστικότητας οδηγούνται, αμέσως ή εμμέσως, σε κακές οικονομικές πολιτικές σε μια σειρά από θέματα, εσωτερικά ή εξωτερικά.

Ο στόχος της παρούσας εργασίας δεν είναι να εμβαθύνει περαιτέρω στη διαμάχη ανάμεσα στους αναλυτές που θεωρούν ότι οι κυβερνήσεις των χωρών μπορούν να πάρουν μέτρα ενίσχυσης της «ανταγωνιστικότητας» και τους υπόλοιπους που ενώ αναγνωρίζουν σε ένα βαθμό τη σημασία της, θεωρούν ότι στρατηγικές επίτευξής της είναι ανέφικτες. Στόχος είναι να εξεταστεί η προσέγγιση που γίνεται στον όρο, από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς αλλά και την Ελλάδα. Κυρίως, να εξεταστεί το ζήτημα μέτρησης της ανταγωνιστικότητας ως ένα χρήσιμο εργαλείο πολιτικής, όπου η ύπαρξη δεικτών ανταγωνιστικότητας βοηθά τις χώρες στο να συγκριθούν μεταξύ τους σε διάφορους κρίσιμους τομείς της οικονομίας τους. Μάλιστα, η ύπαρξη δεικτών ανταγωνιστικότητας δικαιολογείται, ακριβώς λόγω της δυσκολίας να ορίσεις και περιγράψεις σε θεωρητικό επίπεδο τι σημαίνει ανταγωνιστικότητα και πως μπορεί να αποτυπωθεί οικονομικά, υπό την έννοια ότι είναι πιο εύκολο να συγκρίνεις διάφορους τομείς της οικονομίας των χωρών (καινοτομίες που εφαρμόζουν, επενδύσεις στο τομέα έρευνας και ανάπτυξης κ.α.) με αυτούς που ακολουθούν σε παγκόσμιο επίπεδο τις καλύτερες πρακτικές (benchmarking).

Όμως, η αξία αυτών των δεικτών εξαρτάται από τη μεθοδολογία και το πλαίσιο με το οποίο γίνονται οι συγκρίσεις.

Η ανάλυση που ακολουθεί παρουσιάζει ξεκάθαρα τη στρέβλωση που δημιουργείται όταν η ανάλυση των δεικτών κατάταξης της ανταγωνιστικότητας δεν χρησιμοποιείται ως ένα εργαλείο πολιτικής με τη συγκεκριμένη χρησιμότητα και ωφέλεια που πρέπει να του αποδίδεται, αλλά αντίθετα χρησιμοποιείται ως εργαλείο δικαιολόγησης πολιτικών, όπως αυτές εφαρμόζονται στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, που στην ουσία οδηγούν στα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα και απομακρύνουν την ανταγωνιστικότητα από τα χαρακτηριστικά που συμπεριλαμβάνουν οι ορισμοί της (οικονομική μεγέθυνση, κοινωνική ευημερία, προστασία του περιβάλλοντος, αειφόρα ανάπτυξη κτλ) στην ευρεία έννοιά τους.

4. World Economic Forum (W.E.F.) και Global Competitiveness Index

4.1. Μεθοδολογία και Παρουσίαση του Δείκτη

Το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ(WEF) δημοσιεύει, κάθε χρόνο, τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, την έκθεση ανταγωνιστικότητας στην οποία αποδίδεται η μεγαλύτερη ίσως σημασία, από οποιαδήποτε άλλη έκθεση παγκοσμίως.

Από το 2005, το WEF στηρίζει την ανάλυση ανταγωνιστικότητας στον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index – GCI), ο οποίος εκτιμά και συνυπολογίζει τους μικροοικονομικούς και μακροοικονομικούς παρά-

γοντες που επηρεάζουν, σύμφωνα με το WEF, την εθνική ανταγωνιστικότητα[6].

Για την κατάρτιση του GCI το WEF, μετρά τις επιδόσεις των χωρών σε 12 βασικούς πυλώνες ανταγωνιστικότητας καθένας από τους οποίους απαρτίζεται από πλήθος μεταβλητών οι οποίοι σταθμίζονται με διαφορετικά βάρη, ανάλογα με τη σπουδαιότητα που τους αποδίδεται σε σχέση με την επίτευξη της εθνικής ανταγωνιστικότητας.

Οι πυλώνες ανταγωνιστικότητας του GCI και οι θεωρητικές παραδοχές του WEF που οδηγούν στην επιλογή τους είναι, συνοπτικά, οι εξής:

i. Θεσμικό περιβάλλον (Institutions)

Το θεσμικό περιβάλλον περιλαμβάνει το σύνολο του νομικού, κανονιστικού και διοικητικού πλαισίου εντός του οποίου ασκείται η οικονομική δραστηριότητα από τα άτομα, τις επιχειρήσεις και τα κράτη. Το WEF αξιολογεί το θεσμικό περιβάλλον ως ένα από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις πολιτικές επενδύσεων καθώς και του τρόπου με τον οποίο τα κράτη διανέμουν τα οφέλη αλλά και επιμερίζουν τις ζημιές που προκύπτουν από τις αναπτυξιακές στρατηγικές και πολιτικές.

ii. Υποδομές (Infrastructure)

Η ύπαρξη εκτεταμένου και ικανού δικτύου υποδομών αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την διασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας της οικονομίας αλλά και για το καθορισμό των τομέων και των κλάδων που αναπτύσσονται. iii. Μακροοικονομικό Περιβάλλον

Το WEF αξιολογεί ως σημαντικό παράγοντα για τις επιχειρήσεις αλλά και για το σύνολο της οικονομίας μιας χώρας την ύπαρξη σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος. Παρά το γεγονός ότι η ύπαρξη μακροοικονομικής σταθερότητας δεν αποτελεί, από μόνη της, ικανό παράγοντα για να αυξήσει τη παραγωγικότητα, αντίθετα η μακροοικονομική ανισορροπία εμποδίζει την επίτευξη υψηλής ανταγωνιστικότητας.

iv. Υγεία και Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Το WEF θεωρεί ότι η υγεία του εργατικού δυναμικού είναι ζωτικής σημασίας για την ανταγωνιστικότητα και τη παραγωγικότητα. Ταυτόχρονα, η ποσότητα και η ποιότητα της βασικής εκπαίδευσης αυξάνουν, ειδικά στις σημερινές συνθήκες υψηλής εξειδίκευσης, την αποτελεσματικότητα του ανθρώπινου δυναμικού στο να προσαρμόζεται σε πιο προχωρημένες παραγωγικές διαδικασίες και τεχνικές.

v. Ανώτατη εκπαίδευση και κατάρτιση

Η ποιοτική ανώτατη εκπαίδευση και κατάρτιση είναι κρίσιμη για οικονομίες που επιθυμούν να μετακινηθούν σε υψηλότερο σημείο της αλυσίδας αξίας (value chain). Στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον που δραστηριοποιούνται οι επιχειρή-

6. Το WEF ορίζει την εθνική ανταγωνιστικότητα ως το πλέγμα εκείνο των παραγόντων, πολιτικών και θεσμών που προσδιορίζουν το επίπεδο της παραγωγικότητας μιας χώρας. Το επίπεδο της παραγωγικότητας, με τη σειρά του, προσδιορίζει το διατηρήσιμο επίπεδο ευημερίας που μπορεί να απολαμβάνει μία οικονομία. Με άλλα λόγια, οι πιο ανταγωνιστικές οικονομίες μπορούν τείνουν να είναι σε θέση να προσφέρουν υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος στους πολίτες τους. Το επίπεδο της παραγωγικότητας προσδιορίζει επίσης την απόδοση των επενδύσεων σε μια οικονομία. Καθώς οι αποδόσεις είναι οι καθοριστικοί προσδιοριστικοί παράγοντες στη μεγέθυνση των οικονομιών, μια πιο ανταγωνιστική οικονομία είναι μια οικονομία που πιθανότατα θα αναπτυχθεί ταχύτερα στο μεσο- και μακροπρόθεσμο ορίζοντα

σεις σήμερα, είναι απαραίτητο μια εθνική οικονομία να διαθέτει μια δεξαμενή καλά εκπαιδευμένων εργαζομένων οι οποίοι είναι ικανοί να προσαρμόζονται στις αλλαγές και στις εξελισσόμενες ανάγκες της παραγωγικής διαδικασίας.

vi. Αποτελεσματικότητα αγοράς αγαθών

Οι οικονομίες στις οποίες λειτουργεί ο υγιής ανταγωνισμός (δεν υπάρχουν ολιγοπώλια και μονοπώλια), αυξάνουν την παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητά τους και δημιουργούν προϊόντα ικανά να σταθούν επάξια στο διεθνή ανταγωνισμό.

vii. Αποτελεσματικότητα αγοράς εργασίας

Το WEF προτάσσει ως σημαντικό παράγοντα για την επίτευξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος την ύπαρξη ευελιξίας στην αγορά εργασίας[7]. Γενικά, θεωρεί ότι η ευελιξία στην αγορά εργασίας επιτρέπει την βέλτιστη τοποθέτηση του ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά καθώς και ότι αποτελεί ισχυρό κίνητρο για την αύξηση της παραγωγικότητάς τους. Επίσης, θεωρεί ότι η υψηλή ευελιξία επιτρέπει τη κινητικότητα του ανθρώπινου δυναμικού σε αναπτυσσόμενους κλάδους με υψηλή ταχύτητα και χαμηλό κόστος καθώς και τη διακύμανση των μισθών χωρίς έντονες κοινωνικές αναταραχές. Τέλος, το WEF αξιολογεί τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας (συμμετοχή γυναικών, σύνδεση μισθού με παραγωγικότητα κτλ).

viii. Ανάπτυξη χρηματοοικονομικής αγοράς

Το WEF θεωρεί ως σημαντικό παράγοντα για την επίτευξη υψηλής ανταγωνιστικότητας την ύπαρξη ενός καλά οργανωμένου χρηματοοικονομικού τομέα που επιτρέπει την πρόσβαση σε χρηματοδότηση της οικονομικής δραστηριότητας που κατευθύνεται σε πιο παραγωγικές χρήσεις. Επίσης, αξιολογεί θετικά την ύπαρξη ρυθμιστικού πλαισίου που προστατεύει τους επενδυτές και την ύπαρξη τραπεζικού τομέα που εγγυάται την ασφάλεια και τη διαφάνεια στην οικονομική δραστηριότητα.

ix. Τεχνολογική εξειδίκευση

Στο πυλώνα αυτό μετράται η ικανότητα της οικονομίας να απορροφά νέες τεχνολογίες που αυξάνουν την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται εντός αυτής. Κατά κύριο λόγο ο πυλώνας επικεντρώνεται στις υποδομές στο τομέα των τηλεπικοινωνιών.

x. Μέγεθος αγοράς

Το μέγεθος της αγοράς επηρεάζει σημαντικά την παραγωγικότητα διότι έχει ως αποτέλεσμα την δυνατότητα δημιουργίας και εκμετάλλευσης οικονομιών κλίμακας. Ταυτόχρονα, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μεγάλες αγορές ευνοούνται από την ύπαρξη ισχυρής εγχώριας ζήτησης.

xi. Εξειδίκευση βιομηχανικού τομέα – Ποιότητα επιχειρηματικών δικτύων

7. Η παραδοχή αυτή του WEF αποτελεί το κυριότερο σημείο εστίασης της κριτικής για τη μεθοδολογία που ακολουθείται και τις στρεβλώσεις που παράγει, αφενός προβάλλοντας ως πρότυπο για την επίτευξη ανταγωνιστικότητας χώρες που κάθε άλλο παρά μπορούν να χαρακτηριστούν ανταγωνιστικές και αφετέρου παραβλέποντας τη χαμηλή βαθμολογία που σημειώνουν σε αυτό το δείκτη πολλές χώρες που συνολικά ακολουθούν βέλτιστες πρακτικές στο τομέα της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας.

Ο πυλώνας αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός για χώρες που βρίσκονται σε ένα υψηλό επίπεδο ανάπτυξης. Οι χώρες που σημειώνουν υψηλές επιδόσεις σε αυτό τον πυλώνα έχουν εξαντλήσει τις βασικές πηγές βελτίωσης παραγωγικότητας και δημιουργούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα χρησιμοποιώντας νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και δίκτυα επιχειρήσεων (clusters).

xii. Καινοτομία

Ο τελευταίος πυλώνας που χρησιμοποιεί το WEF για να κατηγοριοποιήσει και να καταγράψει την επίδοση των χωρών στο τομέα της ανταγωνιστικότητας είναι ο πυλώνας της τεχνολογικής καινοτομίας. Αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα κυρίως για εκείνες της χώρες και τις επιχειρήσεις που προσεγγίζουν τα όρια της γνώσης στην παραγωγική διαδικασία και άρα μέσω καινοτομιών και νέων προσεγγίσεων επεκτείνουν τη γνώση και αποκτούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Η μεθοδολογία που ακολουθεί το WEF για να καταρτίσει το πίνακα κατάταξης χωρών ανάλογα με το επίπεδο ανταγωνιστικότητάς τους περιγράφεται συνοπτικά ως εξής:

Σε πρώτο επίπεδο το WEF καταγράφει τις επιδόσεις των 142 χωρών που καλύπτει ο δείκτης για την περίοδο 2011-2012, σε 111 υποδείκτες/μεταβλητές που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα και τη παραγωγικότητα των χωρών και οι οποίοι ομαδοποιούνται ανάλογα με το περιεχόμενό τους στους 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας. Οι πυλώνες ανταγωνιστικότητας ομαδοποιούνται και αυτοί με τη σειρά τους σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Βασικές προϋποθέσεις (Θεσμικό περιβάλλον, Υποδομές, Μακροοικονομική σταθερότητα, Υγεία & Πρωτοβάθμια εκπαίδευση).
- Ενισχυτές Αποτελεσματικότητας (Ανώτερη Εκπαίδευση/Κατάρτιση, Αποτελεσματικότητα αγοράς εργασίας, Αποτελεσματικότητα αγοράς αγαθών, Ανάπτυξη χρηματοοικονομικής αγοράς, Τεχνολογική ετοιμότητα, Μέγεθος αγοράς).
- Καινοτομία και Επιχειρηματική ωριμότητα (Επιχειρηματική ωριμότητα, Καινοτομία).

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ακολουθείται κάθε πυλώνας σταθμίζεται με διαφορετικό βάρος για κάθε ένα από τα τρία βασικά πεδία (π.χ. στο πεδίο Καινοτομία: 50% για καινοτομία και 50% για επιχειρηματική ωριμότητα) και κάθε πεδίο επίσης σταθμίζεται διαφορετικά για το σχηματισμό του Δείκτη, ανάλογα με το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η κάθε χώρα (τρεις ζώνες χωρών).

Για παράδειγμα στην περίπτωση της Ελλάδας που κατατάσσεται στη τρίτη ομάδα χωρών (ανταγωνιστικότητα μέσω της και-

νοτομίας) τα βάρη με τα οποία σταθμίζεται η επίδοσή της σε κάθε πυλώνα ξεχωριστά, ώστε να προκύψει ο τελικός δείκτης, είναι τα εξής: 20% για τις βασικές προϋποθέσεις ανταγωνιστικότητας, 50% για τους ενισχυτές αποτελεσματικότητας και 30% για την καινοτομία και την τεχνολογική ετοιμότητα. Ανάλογα, για μία χώρα που βρίσκεται στην πρώτη ομάδα ανταγωνιστικότητας πχ την Ινδία ή το Πακιστάν τα βάρη διαμορφώνονται ως εξής: 60% για τις βασικές προϋποθέσεις ανταγωνιστικότητας, 35% για τους ενισχυτές αποτελεσματικότητας και 5% για την καινοτομία και την τεχνολογική ετοιμότητα.

Από αυτούς τους 111 υποδείκτες οι 30 προσδιορίζονται με αντικειμενικά κριτήρια (πχ το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ ή ο αριθμός συνδέσεων στο Internet), ενώ οι υπόλοιποι προκύπτουν από την έρευνα γνώμης που διεξάγει κάθε χρόνο το WEF με τη συμμετοχή στελεχών επιχειρήσεων της κάθε χώρας. Στην περίπτωση της Ελλάδας συμμετείχαν 85 στελέχη επιχειρήσεων προερχόμενα κατά 80% από το τομέα των υπηρεσιών.

Το ερωτηματολόγιο καλεί τους συμμετέχοντες να βαθμολογήσουν τις χώρες τους από το 1 έως το 7 (βέλτιστο αποτέλεσμα) σε μια σειρά από ερωτήσεις που προσεγγίζουν, κατά το WEF, τον υποδείκτη που θέλουν να αξιολογήσουν.

Η συνολική βαθμολογία σε κάθε υποδείκτη αθροίζεται και σταθμίζεται με το αντίστοιχο βάρος (διαφορετικό για κάθε ομάδα χωρών) ώστε να προκύψει η συνολική βαθμολογία του πυλώνα, της κατηγορίας πυλώνων και της συνολικής ανταγωνιστικότητας.

Με βάση τα παραπάνω ο δείκτης GCI για το 2011-2012 διαμορφώνεται ως εξής:

Πίνακας 1. Ο Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας 2011-2012 και η σύγκριση με τα αποτελέσματα του 2010-2011.

Country/Economy	GCI 2011–2012 Rank/142	GCI 2011–2012 Score	GCI 2011–2012 rank among 2010 countries	GCI 2010–2011 rank
Switzerland	1	5.74	1	1
Singapore	2	5.63	2	3
Sweden	3	5.61	3	2
Finland	4	5.47	4	7
United States	5	5.43	5	4
Germany	6	5.41	6	5
Netherlands	7	5.41	7	8
Denmark	8	5.40	8	9
Japan	9	5.40	9	6
United Kingdom	10	5.39	10	12
Hong Kong SAR	11	5.36	11	11
Canada	12	5.33	12	10
Taiwan, China	13	5.26	13	13
Qatar	14	5.24	14	17
Belgium	15	5.20	15	19
Norway	16	5.18	16	14
Saudi Arabia	17	5.17	17	21
France	18	5.14	18	15
Austria	19	5.14	19	18
Australia	20	5.11	20	16
Malaysia	21	5.08	21	26
Israel	22	5.07	22	24
Luxembourg	23	5.03	23	20
Korea, Rep.	24	5.02	24	22
New Zealand	25	4.93	25	23
China	26	4.90	26	27
United Arab Emirates	27	4.89	27	25
Brunei Darussalam	28	4.78	28	28
Ireland	29	4.77	29	29
Iceland	30	4.75	30	31
Chile	31	4.70	31	30
Oman	32	4.64	32	34
Estonia	33	4.62	33	33
Kuwait	34	4.62	34	35
Puerto Rico	35	4.58	35	41
Spain	36	4.54	36	42
Bahrain	37	4.54	37	37
Czech Republic	38	4.52	38	36
Thailand	39	4.52	39	38
Tunisia	40	4.47	40	32
Poland	41	4.46	41	39
Barbados	42	4.44	42	43
Italy	43	4.43	43	48
Lithuania	44	4.41	44	47
Portugal	45	4.40	45	46
Indonesia	46	4.38	46	44
Cyprus	47	4.36	47	40
Hungary	48	4.36	48	52
Panama	49	4.35	49	53
South Africa	50	4.34	50	54
Malta	51	4.33	51	50
Sri Lanka	52	4.33	52	62
Brazil	53	4.32	53	58
Mauritius	54	4.31	54	55
Azerbaijan	55	4.31	55	57
India	56	4.30	56	51
Slovenia	57	4.30	57	45
Mexico	58	4.29	58	66
Turkey	59	4.28	59	61
Montenegro	60	4.27	60	49
Costa Rica	61	4.27	61	56
Iran, Islamic Rep.	62	4.26	62	69
Uruguay	63	4.25	63	64
Latvia	64	4.24	64	70
Vietnam	65	4.24	65	59
Russian Federation	66	4.21	66	63
Peru	67	4.21	67	73
Colombia	68	4.20	68	68
Slovak Republic	69	4.19	69	60
Rwanda	70	4.19	70	80
Jordan	71	4.19	71	65
Kazakhstan	72	4.18	72	72
Morocco	73	4.16	73	75
Bulgaria	74	4.16	74	71
Philippines	75	4.08	75	85
Croatia	76	4.08	76	77
Romania	77	4.08	77	67
Albania	78	4.06	78	88
Macedonia, FYR	79	4.05	79	79
Botswana	80	4.05	80	76
Trinidad and Tobago	81	4.00	81	84
Ukraine	82	4.00	82	89
Namibia	83	4.00	83	74
Guatemala	84	4.00	84	78
Argentina	85	3.99	85	87
Honduras	86	3.98	86	91
Algeria	87	3.96	87	86
Georgia	88	3.95	88	93
Lebanon	89	3.95	89	92
Greece	90	3.92	90	83
El Salvador	91	3.89	91	82
Armenia	92	3.89	92	98
Moldova	93	3.89	93	94
Egypt	94	3.88	94	81
Serbia	95	3.88	95	96
Mongolia	96	3.86	96	99
Cambodia	97	3.85	97	109
Syria	98	3.85	98	97
Gambia, The	99	3.84	99	90
Bosnia and Herzegovina	100	3.83	100	102
Ecuador	101	3.82	101	105
Kenya	102	3.82	102	106
Bolivia	103	3.82	103	108
Benin	104	3.78	104	103
Tajikistan	105	3.77	105	116
Ethiopia	106	3.76	106	119
Jamaica	107	3.76	107	95
Bangladesh	108	3.73	108	107
Guyana	109	3.73	109	110
Dominican Republic	110	3.73	110	101
Senegal	111	3.70	111	104
Suriname	112	3.67	n/a	n/a
Zambia	113	3.67	112	115
Ghana	114	3.65	113	114
Nicaragua	115	3.61	114	112
Cameroon	116	3.61	115	111
Malawi	117	3.58	116	125
Pakistan	118	3.58	117	123
Cape Verde	119	3.58	118	117
Tanzania	120	3.56	119	113
Uganda	121	3.56	120	118
Paraguay	122	3.53	121	120
Belize	123	3.52	n/a	n/a
Venezuela	124	3.51	122	122
Nepal	125	3.47	123	130
Kyrgyz Republic	126	3.45	124	121
Nigeria	127	3.45	125	127
Mali	128	3.39	126	132
Côte d'Ivoire	129	3.37	127	129
Madagascar	130	3.36	128	124
Timor-Leste	131	3.35	129	133
Zimbabwe	132	3.33	130	136
Mozambique	133	3.31	131	131
Swaziland	134	3.30	132	126
Lesotho	135	3.26	133	128
Burkina Faso	136	3.25	134	134
Mauritania	137	3.20	135	135
Yemen	138	3.06	n/a	n/a
Angola	139	2.96	136	138
Burundi	140	2.95	137	137
Haiti	141	2.90	n/a	n/a
Chad	142	2.87	138	139

Πηγή: WEF – The Global Competitiveness Report 2011-2012.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της κατάταξης στην πρώτη θέση της κατάταξης βρίσκεται για δεύτερη χρονιά η Ελβετία, ενώ ακολουθούν χώρες της βόρειας Ευρώπης (σκανδιναβικές χώρες, Γερμανία, Ολλανδία) και χώρες της ανατολικής Ασίας. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 90η θέση από την 83η που βρισκόταν το 2010-2011 και την 65η (ανάμεσα σε 131 χώρες) που βρισκόταν το 2007-2008, το έτος δηλαδή πριν η παγκόσμια οικονομική κρίση επηρεάσει την ελληνική οικονομία.

Αναλυτικά, τα αποτελέσματα κατάταξης της Ελλάδας για κάθε πυλώνα ανταγωνιστικότητας διαμορφώθηκαν ως εξής:

Πίνακας 2. Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας 2011-2012 – Ελλάδα.

	Κατάταξη (έως 142)	Βαθμός (1-7)
GCI 2011-2012	**90**	**3.9**
Βασικές προϋποθέσεις (20%)	**80**	**4,4**
Θεσμικό Περιβάλλον	96	3,5
Υποδομές	45	4,5
Μακροοικονομικό Περιβάλλον	140	3,3
Υγεία & Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	37	6,1
Ενισχυτές Αποτελεσματικότητας (50%)	**65**	**4,1**
Ανώτερη Εκπαίδευση/ Κατάρτιση	46	4,7
Αποτελεσματικότητα αγοράς αγαθών	107	3,9
Αποτελεσματικότητα αγοράς εργασίας	126	3,6
Ανάπτυξη χρηματοοικονομικής αγοράς	110	3,5
Τεχνολογική ετοιμότητα	47	4,2
Μέγεθος αγοράς	42	4,4
Καινοτομία και Επιχειρηματική ωριμότητα (30%)	**81**	**3,4**
Επιχειρηματική ωριμότητα	77	3,8
Καινοτομία	88	3,0

Πηγή: WEF-The Global Competitiveness Report 2011-2012.

Από την ανάλυση του Πίνακα 2, προκύπτει ότι η Ελλάδα σε όλους σχεδόν τους Πυλώνες ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει χαμηλές θέσεις. Την καλύτερη επίδοση τη σημειώνει στο πεδίο Υγεία και Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ μία από τις τελευταίες θέσεις κατάταξης σημειώνει στο πεδίο Μακροοικονομικό Περιβάλλον (τελευταία σε 140 χώρες) καθώς και στο πεδίο που αξιολογεί την αγορά εργασίας και την αποτελεσματικότητα της χρηματοοικονομικής αγοράς.

4.2 Κριτική προσέγγιση του Global Competitiveness Index

Η συνοπτική παρουσίαση της μεθοδολογίας του WEF που ακολουθείται στην κατάρτιση του δείκτη Global Competitiveness Index οδηγεί στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων αναφορικά με τη σημασία που αποδίδεται στο δείκτη ανταγωνιστικότητας και τη δημοσιότητα που λαμβάνει η δημοσίευση των αποτελεσμάτων της έρευνας του WEF κάθε έτος.

Η ανάλυση της μεθοδολογικής προσέγγισης του WEF επιβεβαιώνει τις δυσκολίες προσέγγισης του ζητήματος της ανταγωνιστικότητας, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε ποσοτικό επίπεδο, καθώς και τις δυσκολίες μέτρησης του επιπέδου ανταγωνιστικότητας μιας χώρας και την κατάταξή τους σε μια ενιαία λίστα με βάση το επίπεδο αυτό. Ορισμένα από τα βασικά μεθοδολογικά ζητήματα που προκύπτουν παρατίθενται παρακάτω.

1ο Ζήτημα: Η ποιότητα των πρωτογενών στοιχείων με βάση τα οποία προκύπτει ο δείκτης ανταγωνιστικότητας. Από τις 111 μεταβλητές που σχηματίζουν τους 12 πυ-

λώνες ανταγωνιστικότητας μόλις οι 30 βασίζονται σε αντικειμενικά στοιχεία που καταγράφονται από τις στατιστικές υπηρεσίες των χωρών ή διεθνείς οργανισμούς. Αντίθετα, οι υπόλοιπες 81 μεταβλητές προκύπτουν από την έρευνα γνώμης που πραγματοποιεί κάθε χρόνο το WEF, άρα χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό υποκειμενικότητας. Η δυσκολία προσέγγισης της έννοιας της ανταγωνιστικότητας στον ευρύ ορισμό της, είναι λογικό να οδηγεί στη χρησιμοποίηση και μεταβλητών που προκύπτουν με έρευνες γνώμης, η εκτεταμένη όμως χρησιμοποίησή τους εις βάρος άλλων μεταβλητών που προκύπτουν με αντικειμενικά κριτήρια ενδεχομένως, οδηγεί στην αλλοίωση των αποτελεσμάτων. Πολλές μελέτες επιβεβαιώνουν ότι ειδικά σε ορισμένες χώρες (ανάμεσά τους και η Ελλάδα) τα άτομα που καλούνται να απαντήσουν στα ερωτηματολόγια έχουν την τάση να είναι πιο αυστηροί όταν καλούνται να κρίνουν τις υπηρεσίες ή τις δομές που τους παρέχει η πολιτεία στην άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας, ειδικά μάλιστα, όταν απαντούν σε χρονικές περιόδους αρνητικής οικονομικής συγκυρίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που επιβεβαιώνει το μεγάλο βαθμό υποκειμενικότητας και τους κινδύνους που αυτός ενέχει για την αξιοπιστία του δείκτη είναι η σύγκριση των απαντήσεων στο πεδίο «Ευελιξία μισθών» σε δύο διαφορετικές περιόδους για την Ελλάδα. Στην έρευνα του WEF για το έτος 2008-2009 οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι οι μισθοί στην Ελλάδα προκύπτουν σε μεγάλο βαθμό από συλλογικές συμβάσεις εργασίας δίνοντας μικρή βαθμολογία στην Ελλάδα (το WEF επιβραβεύει την ευελιξία), μόλις 3,4 μονάδες με άριστα το 7, βαθμός που κατέτασσε την Ελλάδα σε πολύ χαμηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη (126η θέση σε 134 χώρες). Στην αντίστοιχη έρευνα για το έτος 2011-2012, ενώ δεν υπάρχει καμία αμφιβολία, μετά από τη σειρά νόμων που ψηφίστηκαν στην Ελλάδα (κατάργηση συλλογικών συμβάσεων εργασίας, μείωση κατώτατου μισθού) ότι πλέον η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό ευελιξίας, και σίγουρα πολύ μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο του έτους 2008-2009, τα αποτελέσματα της έρευνας δεν επιβεβαιώνουν την πραγματικότητα. Αντίθετα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα αξιολογούν την Ελλάδα με χαμηλότερο βαθμό (3,1 μονάδες – 135η θέση σε 142 χώρες), θεωρούν δηλαδή ότι κατά την περίοδο των μνημονίων και των προγραμμάτων οικονομικής και δημοσιονομικής προσαρμογής, έχουν ενισχυθεί στην Ελλάδα οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας και η αγορά εργασίας γίνεται διαρκώς λιγότερο ευέλικτη. Αντίστοιχα παραδείγματα συναντούνται και σε άλλες μεταβλητές των πυλώνων ανταγωνιστικότητας.

Επίσης, αναφορικά με τη ποιότητα των στοιχείων που επεξεργάζονται ώστε να προκύψει ο δείκτης ανταγωνιστικότητας υπάρχει ένα ζήτημα σε σχέση με το ποιοι συμμετέχουν στις έρευνες γνώμης που διεξάγονται από το WEF. Τα ερωτηματολόγια του WEF απευθύνονται μόνο σε ανώτερα στελέχη επιχειρήσεων κάθε χώρας. Απουσιάζουν, δηλαδή, ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια, ανώτερα στελέχη δημόσιων οργανισμών και γενικά άτομα που σαφέστατα εμπλέκονται στην οικονομική δραστηριότητα και άρα είναι χρήσιμο να συμμετέχουν στην έρευνα ώστε να υπάρχει πλουραλισμός απαντήσεων και αντικειμενικότερο δείγμα. Άλλωστε, στον

ευρύ ορισμό της ανταγωνιστικότητας συνυπάρχουν πολλοί παράγοντες πέρα από την διευκόλυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, στην μέτρηση της οποίας είναι όντως ιδιαίτερα χρήσιμη η άποψη των στελεχών των επιχειρήσεων.

2ο Ζήτημα: Παρά το πλήθος των μεταβλητών που καταγράφονται και αξιολογούνται από το WEF (συνολικά, για το έτος 2011-2012, 111 δείκτες), απουσιάζουν σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα μιας χώρας και κυρίως την ευημερία των κατοίκων που ζουν εντός αυτής.

Σύμφωνα με τις σύγχρονες προσεγγίσεις για την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα, αλλά και τον ορισμό που δίνει το WEF, η εθνική ανταγωνιστικότητα είναι το πλέγμα εκείνο των παραγόντων, πολιτικών και θεσμικών που προσδιορίζουν το επίπεδο της παραγωγικότητας μιας χώρας. Το επίπεδο της παραγωγικότητας, με τη σειρά του, προσδιορίζει το διατηρήσιμο επίπεδο ευημερίας που μπορεί να απολαμβάνει μία οικονομία. Με άλλα λόγια, οι πιο ανταγωνιστικές οικονομίες είναι σε θέση να προσφέρουν υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος στους πολίτες τους. Παρά το γεγονός ότι το WEF αναγνωρίζει ως τελικό στόχο μιας οικονομίας με υψηλή ανταγωνιστικότητα την ευημερία που απολαμβάνουν οι πολίτες της απουσιάζουν πλήρως από τη μεθοδολογία μέτρησης της ανταγωνιστικότητας δείκτες που συσχετίζουν το επίπεδο ανταγωνιστικότητάς της με την ευημερία των πολιτών. Δεν υπάρχουν δηλαδή δείκτες που να μετρούν την κοινωνική συνοχή, τα επίπεδα φτώχειας, το διαθέσιμο εισόδημα των πολιτών, τις πολιτικές και συνδικαλιστικές ελευθερίες, το επίπεδο ανεργίας, τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, την ασφάλεια στο εργασιακό περιβάλλον, τις ροές μετανάστευσης κτλ. Το αποτέλεσμα είναι να αξιολογούνται χώρες όπως το Ιράν, η Ρουάντα, η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία κ.α. ως χώρες που ακολουθούν βέλτιστες πρακτικές ανταγωνιστικότητας σε σχέση με την Ελλάδα.

Ταυτόχρονα, απουσιάζουν από την μέτρηση του WEF δείκτες που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και συνεπώς την διάσταση της ανταγωνιστικότητας που εμπεριέχει την αειφόρα ανάπτυξη. Ταυτόχρονα, η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» θέτει ως προτεραιότητα για τα κράτη – μέλη της τη μετάβαση σε μια ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, άρα τίθεται το ζήτημα αφενός των προτεραιοτήτων που ιεραρχεί το WEF αναφορικά με την ανάπτυξη και τη προστασία του περιβάλλοντος και αφετέρου της σύγκρισης χωρών που ακολουθούν διαφορετικά πρότυπα ανάπτυξης αναφορικά με το σεβασμό και τη προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών πολιτικών.

3ο Ζήτημα: Το WEF κατατάσσει τις χώρες σε ομάδες χωρών ανάλογα με κάποια βασικά χαρακτηριστικά τους, αναγνωρίζοντας για παράδειγμα ότι δεν είναι ίδιος ο δρόμος που πρέπει να ακολουθήσει το Βιετνάμ προκειμένου να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά του με τον Καναδά. Η ομαδοποίηση των χωρών διαφοροποιεί τα βάρη με τα οποία σταθμίζονται οι επιδόσεις τους σε κάθε μεταβλητή ανταγωνιστικότητας ώστε να προκύψει η τελική βαθμολογία. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι οι χώρες βρίσκονται σε διαφορετικά επί-

πεδα ανάπτυξης και άρα οι ανάγκες και οι προτεραιότητες τους διαφέρουν συγκρινόμενες η μία με την άλλη. Τα δύο βασικά κριτήρια με τα οποία κατηγοριοποιούνται οι χώρες είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το μερίδιο εξαγωγών ορυκτών πόρων στις συνολικές εξαγωγές[8].

Παρότι σε κάποιο βαθμό το WEF προσπαθεί με τη στάθμιση των βαρών να αντιμετωπίσει το ζήτημα συγκρισιμότητας διαφορετικών οικονομιών, ουσιαστικά το πρόβλημα παραμένει, εάν μάλιστα δεν επιδεινώνεται.

Ουσιαστικά, η κριτική σε αυτό το σημείο εστιάζει στις θεωρητικές ενστάσεις που διατυπώνονται διαχρονικά από πλήθος οικονομολόγων και ερευνητών σε σχέση με το εάν έχει νόημα να συγκρίνει κανείς εθνικές οικονομίες που δεν ανταγωνίζονται η μία την άλλη[9] – όπως συμβαίνει με τις επιχειρήσεις – πολλώ δε μάλλον όταν αυτό συμβαίνει σε επίπεδο παγκόσμιας οικονομίας.

Επίσης, η προσπάθεια του WEF να επιλύσει το ζήτημα με τη στάθμιση βαρών μάλλον επιδεινώνει το ζήτημα παρά το βελτιώνει. Ο κυριότερος λόγος είναι ότι δίνει μια εσφαλμένη εντύπωση στον αναγνώστη της έκθεσης ότι αντιμετωπίζει το πρόβλημα σύγκρισης διαφορετικών οικονομιών αποτελεσματικά, με συνέπεια να αποδίδεται στην λίστα της παγκόσμιας κατάταξης μεγαλύτερη σημασία από αυτή που θα έπρεπε να λαμβάνει και ταυτόχρονα τα κριτήρια με βάση τα οποία κατηγοριοποιούνται οι χώρες δεν είναι επαρκή μιας και δεν λαμβάνονται υπόψη αρκετοί ακόμη παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο θα έπρεπε να ομαδοποιούνται οι χώρες, όπως η γειτνίασή τους ή το εάν ανήκουν ως χώρες - μέλη σε μια ευρύτερη Ένωση με τα θετικά αλλά και τους περιορισμούς της (π.χ. τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση της Ελλάδας.

Η Ελλάδα κατατάσσεται συνολικά, για το έτος 2011-2012, στην 90η θέση με βαθμολογία 3,92.

Η βαθμολογία αυτή προκύπτει ως εξής:

(Βασικές Προϋποθέσεις Ανταγωνιστικότητας * **0,2***) + (Ενισχυτές Αποτελεσματικότητας* * **0,5***) + (Καινοτομία, Επιχειρηματική ωριμότητα* * **0,3***) = Συνολικός Βαθμός Ανταγωνιστικότητας*

Άρα για την περίπτωση της Ελλάδας ισχύει 4,4***0,2** + 4,1***0,5** + 3,4***0,3** = **3,96**.

8. Ο δείκτης Trade Performance Index αναπτύχθηκε από το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου (International Trade Center) και μετρά την ένταση χρήσης πόρων της οικονομίας.

9. Βλέπε κεφάλαιο 3.

Εάν συγκρίνει κανείς την Ελλάδα με την Βουλγαρία και την Ρουμανία (που σαφέστατα αποτελούν μεγαλύτερους ανταγωνιστές της σε σχέση με την Αυστραλία ή το Μπαχρέιν που βρίσκονται στο ίδιο γκρουπ ανταγωνιστικότητας) θα διαπιστώσει ότι η μεν Βουλγαρία συγκεντρώνει βαθμό 4,2 που τη κατατάσσει στην 74η θέση ανταγωνιστικότητας (16 θέσεις πάνω από την Ελλάδα), η δε Ρουμανία συγκεντρώνει βαθμό 4,1 που τη κατατάσσει στην 77η θέση ανταγωνιστικότητας (13 θέσεις πάνω από την Ελλάδα).

Η συνολική βαθμολογία όμως αυτών των δύο χωρών προκύπτει εξαιτίας της διαφορετικής στάθμισης που λαμβάνουν, επειδή βρίσκονται σε διαφορετικό γκρουπ ανταγωνιστικότητας και συγκεκριμένα:

(Βασικές Προϋποθέσεις Ανταγωνιστικότητας * **0,4***) + (Ενισχυτές Αποτελεσματικότητας* * **0,5***) + (Καινοτομία, Επιχειρηματική ωριμότητα* * **0,1***) = Συνολικός Βαθμός Ανταγωνιστικότητας*

Άρα για την Βουλγαρία: 4,5***0,4** + 4,1***0,5** + 3,2***0,1** = **4,17,**

και για τη Ρουμανία: 4,3***0,4** + 4,1***0,5** + 3,2***0,1** = **4,09.**

Τα αποτελέσματα κατάταξης, εάν θεωρήσουμε – όπως είναι το λογικό – ότι οι τρεις αυτές χώρες ανταγωνίζονται άμεσα, η μία την άλλη και άρα δεν σταθμίσουμε το δείγμα με διαφορετικούς συντελεστές, διαφοροποιούνται σημαντικά.

Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα είναι:

Ελλάδα: (4,4 + 4,1 + 3,4) / 3 = 3,96.

Βουλγαρία: (4,5 + 4,1 + 3,2) / 3 = 3,93.

Ρουμανία: (4,3 + 4,1 + 3,2) / 3 = 3,86.

Η Ελλάδα σημειώνει υψηλότερο σκορ κατάταξης έναντι των ανταγωνιστριών χωρών της, βελτιώνοντας σημαντικά τη θέση της.

4ο Ζήτημα: Το WEF στον 7ο πυλώνα ανταγωνιστικότητας μετρά την επίδοση των χωρών στο τομέα της αγοράς εργασίας. Το WEF υιοθετεί πλήρως υιοθετεί πλήρως το μοντέλο της Παγκόσμιας Τράπεζας με την έκθεσή της (Doing Business), επιβραβεύοντας αποκλειστικά την ευελιξία στην αγορά εργασίας, παραβλέποντας πλήρως το τομέα της εργασιακής ασφάλειας και των εργασιακών δικαιωμάτων. Αντιμετωπίζει δηλαδή την εργασία ως «επαγγελματική δραστηριότητα» με υποχρεώσεις, χωρίς δικαιώματα, περιθωριοποιώντας την θεώρηση της εργασίας ως «δημιουργική δραστηριότητα» με δικαιώματα και υποχρεώσεις[10]. Η αντιμετώπιση αυτή της αγοράς εργασίας δημιουργεί βασικά προβλήματα στην κατάταξη ανταγωνιστικότητας. Καταρχήν, επιβραβεύοντας αποκλειστικά την ευελιξία, την ανασφάλεια και την απορρύθμιση στο πεδίο της αγοράς εργασίας αναγορεύει ως βέλτιστο ένα θεωρητικό πλαίσιο της έννοιας της εργασίας που δεν είναι συμβατό με τις βασικές αρχές που διέπουν τις εργασιακές σχέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και ευρύτερα στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες. Επιπρόσθετα, δημιουργεί στρεβλώσεις στην τελική κατάταξη

10. Ρομπόλης Σ., «Το μέλλον της εργασίας και του Κράτους – Πρόνοιας», Αθήνα, 2013.

μιας και πριμοδοτεί χώρες της Ασίας και της Αφρικής προβάλλοντάς τις ως πρότυπα ανταγωνιστικότητας στο τομέα των εργασιακών σχέσεων παραβλέποντας το γεγονός ότι οι χώρες που τελικά καταλαμβάνουν τις υψηλότερες θέσεις στη κατάταξη της ανταγωνιστικότητας (για παράδειγμα οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης) καταλαμβάνουν τις χαμηλότερες θέσεις κατάταξης στον 7ο Πυλώνα γεγονός όμως που δεν αποτελεί τροχοπέδη για την συνολική ανταγωνιστικότητα.

Αναλυτικά, ο 7ος Πυλώνας ανταγωνιστικότητας που αφορά την αγορά εργασίας διαμορφώνεται ως εξής:

i. Cooperation in labor–employer relations. (Σχέσεις εργαζομένων – εργοδοτών).

Οι σχέσεις εργαζομένων και εργοδοτών στη χώρα σας είναι 1= γενικά σε αντιπαράθεση, 7= γενικά σε συνεργασία. (Ερωτηματολόγιο)[11].

Η Ελλάδα βρίσκεται στην 130η θέση, σε σύνολο 142 χωρών. Στις πρώτες θέσεις βρίσκονται χώρες κυρίως της Βόρειας Ευρώπης, καθώς και η Σιγκαπούρη και η Ιαπωνία. Χαμηλά στη κατάταξη βρίσκονται όλες οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου, όπως είναι η Γαλλία (133η θέση), η Ιταλία (118η θέση), η Ισπανία (111η θέση) και η Πορτογαλία (110η θέση).

Οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου δεν χαρακτηρίζονται για τις συγκρούσεις στο χώρο εργασίας, όσο για τις δημοκρατικές ελευθερίες που απολαμβάνουν οι εργαζόμενοι και τη κατοχύρωση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων τους. Άρα υπάρχει μία στρέβλωση στο δείκτη, ο οποίος βαθμολογεί με άριστα τη συνεργασία ανάμεσα σε εργοδοσία και εργαζομένους, χωρίς να μελετά όμως εάν αυτό είναι αποτέλεσμα της επίλυσης βασικών εργασιακών ζητημάτων (όπως συμβαίνει στις χώρες του ευρωπαϊκού βορρά) ή της καταπίεσης και στέρησης βασικών εργασιακών δικαιωμάτων, όπως ενδεικτικά αναφέρονται οι περιπτώσεις της Ρουάντας (30η θέση), της Ινδίας (46η θέση) και της Κίνας (51η θέση).

ii. Flexibility of wage determination. (Ελαστικότητα μισθών).

Στη χώρα σας οι μισθοί 1= καθορίζονται με κεντρική συμφωνία, 7= είναι θέμα της κάθε εταιρίας ξεχωριστά. (Ερωτηματολόγιο).

Η Ελλάδα καταλαμβάνει την 135η θέση στη κατάταξη. Τη πρώτη θέση στη κατάταξη των 142 χωρών καταλαμβάνει η Ουγκάντα, ενώ επίσης, πολύ ψηλά βρίσκονται το Κιργιστάν (3η θέση), το Μπουρούντι (11η θέση) και η Υεμένη (12η θέση). Χαμηλότερα από την Ελλάδα συναντούνται η Γερμανία (136η θέση), η Σουηδία (137η θέση) και η Αυστρία (140η θέση).

Η παράθεση των αποτελεσμάτων κατάταξης σε αυτό το δείκτη αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της προβληματικής μεθοδολογίας του WEF, που αφενός προσεγγίζει μέσω ερωτηματολογίου ένα πεδίο το οποίο μπορεί να εκτιμηθεί με αντικειμενικά κριτήρια (η ελαστικότητα των μισθών εξαρτάται από την ισχύ των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, άρα για παράδειγμα η Ελλάδα δεν είναι λογικό να βαθμολογείται με χαμηλότερο δείκτη το 2012, έναντι του 2007, όταν σε αυτή τη χρονική περίοδο έχουν αποδυναμωθεί σε μεγάλο βαθμό οι

11. Άριστα θεωρείται το 7, για τη κατάταξη των χωρών.

συλλογικές συμβάσεις εργασίας), κυρίως όμως αποτελεί απόδειξη του προβληματικού θεωρητικού πλαισίου με το οποίο προσεγγίζει την αγορά εργασίας όταν καλεί τις χώρες της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους ακολουθώντας ως πρότυπο το εργασιακό καθεστώς χωρών της Αφρικής.

iii. Rigidity of employment. (Ακαμψία της εργασίας).

Η Ελλάδα βρίσκεται στην 125η θέση, ενώ χειρότερη επίδοση καταγράφει η Γαλλία, το Λουξεμβούργο και η Μάλτα.

Στις πρώτες θέσεις της κατάταξης βρίσκονται η Αυστραλία, το Μπρούνεϊ, το Χονγκ Κονγκ, η Σιγκαπούρη, το Κουβέιτ και η Ουγκάντα.

iv. Hiring and firing practices. (Πρακτικές προσλήψεων- απολύσεων).

Η πρόσληψη ή η απόλυση των εργαζομένων (1= υπόκειται σε κανονισμούς, 7= αποφασίζεται από τον εργοδότη). (Ερωτηματολόγιο).

Η Ελλάδα καταλαμβάνει μία από τις τελευταίες θέσεις (125η) μαζί με σχεδόν όλες τις χώρες της κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, ενώ με υψηλό δείκτη βαθμολογούνται χώρες όπως η Σιγκαπούρη, η Ελβετία, οι Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και το Αζερμπαϊτζάν, η Νιγηρία και η Κένυα. Και αυτό το σημείο είναι ενδεικτικό της προσέγγισης του WEF στα θέματα αγοράς εργασίας.

v. Firing costs. (Κόστος απόλυσης)

Σε εβδομάδες μισθών.

Η Ελλάδα βρίσκεται στην 46η θέση με 24 εβδομάδες, ενώ με άριστα βαθμολογούνται οι ΗΠΑ, η Δανία, η Νέα Ζηλανδία και το Πόρτο Ρίκο, οι οποίες δεν προβλέπουν αποζημίωση σε περίπτωση απόλυσης.

vi. Pay and Productivity. (Μισθός και παραγωγικότητα).

Στη χώρα σας ο μισθός είναι 1= μη συνδεδεμένος με τη παραγωγικότητα, 7= ισχυρά συνδεδεμένος. (Ερωτηματολόγιο).

Η Ελλάδα καταλαμβάνει την 122η θέση, ενώ βαθμολογούνται χαμηλότερα η Ιταλία (125η θέση) και η Ισπανία (126η θέση). Στο πεδίο αυτό έχει ενδιαφέρον ότι παρατηρείται μεγαλύτερη απόκλιση, ανάμεσα στην Ελλάδα και χώρες της Ευρώπης με τις οποίες στους υπόλοιπους δείκτες του πυλώνα, βρισκόταν κοντά στη κατάταξη. Άρα, σύμφωνα με το WEF, στην Ελλάδα ο μισθός είναι λιγότερο συνδεδεμένος με τη παραγωγικότητα.

vii. Reliance on professional management. (Αξιοπιστία της ανώτερης διοίκησης).

Οι υψηλές θέσεις διοίκησης καταλαμβάνονται με βάση (1 = γνωριμίες, συμπάθειες, 7 = από επαγγελματίες με βάση τα προσόντα τους). (Ερωτηματολόγιο).

Η Ελλάδα βρίσκεται σε χαμηλή θέση 97η, ενώ στη κορυφή της κατάταξης βρίσκονται οι Σκανδιναβικές χώρες, καθώς και ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

viii. Brain Drain. (Διαρροή μυαλών).

Οι ταλαντούχοι (1= φεύγουν αναζητώντας ευκαιρίες στο εξωτερικό, 7= μένουν πάντα στη χώρα διότι δίνονται πολλές ευκαιρίες). (Ερωτηματολόγιο).

Η Ελλάδα καταλαμβάνει την 119η θέση στη κατάταξη των 142 χωρών, με τις χώρες που προηγούνται (με τη χαμηλότερη διαρροή μυαλών) να είναι η Ελβετία, η Σιγκαπούρη και οι ΗΠΑ.

Είναι άξιο αναφοράς ότι το 2007, η Ελλάδα καταλάμβανε την 63η θέση. Μέσα δηλαδή σε τρία χρόνια έχει μειωθεί περίπου κατά 60 θέσεις στη κατάταξη, με τον συγκεκριμένο δείκτη να είναι ο μόνος που παρατηρείται τόσο μεγάλη διακύμανση.

ix. Female participation in labor force. (Συμμετοχή γυναικών στο εργατικό δυναμικό).

Ως ποσοστό των ανδρών.

Η Ελλάδα βρίσκεται στην 92η θέση της κατάταξης, ενώ είναι εντυπωσιακή η συμμετοχή των γυναικών (ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού) στις χώρες της κεντρικής Αφρικής (Μπουρούντι, Ρουάντα, Γκάνα) που καταλαμβάνουν τις τρεις πρώτες θέσεις στη λίστα.

Η ανάλυση των επιδόσεων των χωρών στα πεδία του Πυλώνα της αγοράς εργασίας αποδεικνύει με το πιο σαφή τρόπο την προβληματική μεθοδολογική προσέγγιση του WEF. Αξιολογεί ως απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της ανταγωνιστικότητας την καθολική απορρύθμιση και ευελιξία της αγοράς εργασίας, κινούμενο εκτός του εργασιακού πλαισίου που έχει διαμορφωθεί εδώ και δεκαετίες στην Ευρώπη, τουλάχιστον.

5ο Ζήτημα: Στο σημείο αυτό η κριτική εστιάζει κυρίως στο τρόπο με τον οποίο προβάλλονται τα αποτελέσματα της έκθεσης του WEF και στις πολιτικές που προτείνονται με στόχο την βελτίωση της κατάταξης των χωρών. Η ετήσια δημοσίευση της έρευνας του WEF συνοδεύεται από πλήθος αναλύσεων που εστιάζουν κατά κύριο λόγο στην ανάγκη μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας, προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της ευελιξίας, προκειμένου για παράδειγμα η Ελλάδα να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητά της και άρα να βελτιώσει την κατάταξή της στην λίστα ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον, τα αποτελέσματα των εκθέσεων του WEF, αποτελούν ένα από τα βασικά επιχειρήματα για τη στήριξη της αναγκαιότητας εφαρμογής των πολιτικών «εσωτερικής υποτίμησης» μέσω των οποίων επιχειρείται η βελτίωση της επίδοσης της ελληνικής οικονομίας στο τομέα της ανταγωνιστικότητας.

Η διαδικασία δηλαδή, διαμέσου της οποίας θα βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας όχι από την αναδιανομή του εισοδήματος, την αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού, την καινοτομία, τις επενδύσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας και την ποιότητα των εργασιακών σχέσεων (διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα), αλλά από τη μείωση των εισοδημάτων που οδηγεί σε μεγάλη πτώση της ζήτησης, σε μείωση της παραγωγής και τελικά σε μείωση του εργατικού κόστους και άρα μείωση των τιμών των τελικών προϊόντων και υπηρεσιών που θα τα καταστήσει ανταγωνιστικότερα έναντι των υπολοίπων (ανταγωνιστικότητα τιμής).

Όμως, η παρουσίαση της μεθοδολογίας του WEF – παρά τα σημαντικά ζητήματα που ανακύπτουν – επιβεβαιώνει κυρίως από το πλήθος των πεδίων που προσπαθεί να προσεγγίσει ότι η ανταγωνιστικότητα μιας εθνικής οικονομίας είναι ζήτημα

πολύ ευρύτερο από την ανταγωνιστικότητα μέσω του κόστους των προϊόντων που επιχειρείται στην Ελλάδα.

Άλλωστε, οι ίδιοι οι ερωτώμενοι που συμμετέχουν στην έρευνα του WEF στην Ελλάδα, όταν καλούνται να ιεραρχήσουν το πιο ανασχετικό παράγοντα στην οικονομική τους δραστηριότητα (The most problematic factor for doing Business), δίνουν τα παρακάτω αποτελέσματα:

Πίνακας 3. Σημαντικότερα εμπόδια στην άσκηση οικονομικής δραστηριότητας - Ελλάδα.

Ανασχετικός παράγοντας	Ποσοστό (%)
Γραφειοκρατία δημόσιου τομέα	22,1
Πρόσβαση σε χρηματοδότηση	13,8
Διαφθορά	13,0
Φορολογική νομοθεσία	11,8
Πολιτική αστάθεια	10,6
Φορολογικοί συντελεστές	8,5
Αυστηρό εργασιακό πλαίσιο	8,2
Ανεπαρκείς Υποδομές	3,6
Κακή ηθική εργασίας στο εργατικό δυναμικό	3,2
Κυβερνητική αστάθεια	2,5
Άλλοι λόγοι	2,9

Πηγή: WEF – The Global Competitiveness Report 2011-2012.

Προκύπτει από τον Πίνακα 3, ότι το 22% των ερωτώμενων αξιολογούν ως σημαντικότερο εμπόδιο στην άσκηση οικονομικής δραστηριότητας τη γραφειοκρατία του δημόσιου τομέα, την πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης το 13,8%, τη διαφθορά το 13%, φορολογικά ζητήματα το 20% και μόλις το 8,6% την έλλειψη ευελιξίας στην αγορά εργασίας. Τα μέτρα δηλαδή, που υιοθετούνται και συνθέτουν το μείγμα της οικονομικής πολιτικής που ασκείται στη χώρα τα τελευταία τρία έτη με βασικό σκοπό τη δημοσιονομική προσαρμογή και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, κινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση καθώς όχι μόνο δεν διορθώνουν τους βασικούς ανασχετικούς παράγοντες στην άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, αντίθετα τους ενδυναμώνουν, τόσο με την πλήρη απαξίωση της εργασίας, όσο και με την παραγωγική καθίζηση της ελληνικής οικονομίας ως αποτέλεσμα της πολιτικής της εσωτερικής υποτίμησης, των μέτρων λιτότητας, της αποεπένδυσης και της πτώσης της παραγωγικότητας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο δημόσιος τομέας που αντί να ενισχυθεί με πόρους ώστε να εκσυγχρονιστεί και να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της γραφειοκρατίας αποδυναμώνεται περαιτέρω, οι βασικές υποδομές και τα δίκτυα που με τη μείωση των δημόσιων επενδύσεων απαξιώνονται συνεχώς, καθώς επίσης και οι εξελίξεις στο τομέα της φορολογίας που με βάση τα αποτελέσματα της έκθεσης του WEF κινούνται σε αντιαναπτυξιακή κατεύθυνση.

5. Επίλογος

Το ζήτημα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, ειδικά μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση και τις ανακατατάξεις που επέφερε στο παγκόσμιο οικονομικό χάρτη, απασχολεί έντονα τους οικονομικούς αναλυτές, τους επιστήμονες, τις κυβερνήσεις των χωρών, αλλά και όλους όσοι ευρύτερα, ασχολούνται με το σχεδιασμό και την εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας προβάλλεται ως ένας από τους βασικούς λόγους

για την κακή οικονομική κατάσταση πολλών χωρών που επηρεάστηκαν βαθύτερα από την οικονομική κρίση, όπως για παράδειγμα η Ελλάδα, αλλά και ταυτόχρονα η βελτίωση του επιπέδου ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας παρουσιάζεται ως η βασική και αναγκαία συνθήκη για την ανάκτηση της οικονομικής τους θέσης και τη δημιουργία νέων ανταγωνιστικών και συγκριτικών πλεονεκτημάτων που θα τους επιτρέψει τη τοποθέτησή τους σε υψηλότερο επίπεδο στο διεθνή ανταγωνισμό.

Παρά το γεγονός ότι η χρήση της έννοιας «διεθνής ανταγωνιστικότητα» είναι ευρεία, δεν υπάρχει ένας κοινός και σαφής ορισμός για το περιεχόμενο του όρου, ούτε προφανώς για τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μπορούν να διατηρήσουν ή να δημιουργήσουν συγκριτικά πλεονεκτήματα στο διεθνή ανταγωνισμό. Μάλιστα, υπάρχουν πολλές κριτικές (για παράδειγμα Krugman, «Competitiveness: A dangerous obsession») που υποστηρίζουν ότι δεν έχει καν νόημα η συζήτηση για την ανταγωνιστικότητα με αυτούς τους όρους διότι ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα κράτη δεν είναι αντιπαραθετικός, αντίθετα μπορεί να είναι ωφέλιμος για όλους.

Το συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ανταγωνιστικότητα έχει οδηγήσει αρκετούς διεθνείς οργανισμούς (World Economic Forum, World Bank, IMD – World Competitiveness Center) σε σημαντικές προσπάθειες προκειμένου να ποσοτικοποιήσουν και να μετρήσουν το βαθμό ανταγωνιστικότητας μιας χώρας και τελικά να τις κατατάξουν σε μια παγκόσμια κλίμακα.

Αυτό που αποτελεί παράδοξο είναι ότι ενώ σαφέστατα η δημοσίευση αυτών των δεικτών κατάταξης λαμβάνει εκτεταμένη δημοσιότητα και επηρεάζει σημαντικά την αντίληψη των φορέων άσκησης οικονομικής πολιτικής για τη κάθε χώρα δεν υπάρχει το ίδιο ενδιαφέρον για το θεωρητικό υπόβαθρο, την μεθοδολογική προσέγγιση και συνεπώς την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των σχετικών αποτελεσμάτων.

Η κριτική προσέγγιση, που επιχειρήθηκε στη παρούσα εργασία, στην έννοια της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και κυρίως στο τρόπο που αυτή ποσοτικοποιείται στην έκθεση του WEF με τίτλο «The Global Competitiveness Report», που αποτελεί και την έκθεση με το μεγαλύτερο παγκόσμιο ενδιαφέρον, ανέδειξε ορισμένα σοβαρά ζητήματα.

Αφενός, υπάρχουν ζητήματα μεθοδολογίας που σχετίζονται τόσο με τη συλλογή των πρωτογενών στοιχείων (μεγάλος βαθμός υποκειμενικότητας, λίγοι συγκριτικά δείκτες που εκτιμούν αντικειμενικά τα προς διερεύνηση πεδία, έλλειψη αντιπροσωπευτικότητας δείγματος), όσο και με την επεξεργασία τους (σύγκριση ανομοιογενών χωρών, πρόβλημα με τους συντελεστές βαρύτητας των πεδίων).

Αφετέρου, υπάρχει σοβαρό ζήτημα με το θεωρητικό υπόβαθρο και το αξιακό σύστημα με το οποίο το WEF προσεγγίζει το πεδίο της αγοράς εργασίας. Ουσιαστικά, επιβραβεύοντας αποκλειστικά την ευελιξία, την ανασφάλεια και την απορρύθμιση στο πεδίο της αγοράς εργασίας αναγορεύει ως βέλτιστο ένα θεωρητικό πλαίσιο της έννοιας της εργασίας που δεν είναι συμβατό με τις βασικές αρχές που διέπουν τις εργασιακές σχέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και ευρύτερα στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες.

Ταυτόχρονα, η έκθεση δεν καλύπτει πεδία που σχετίζονται με τη κοινωνική συνοχή, την εξάλειψη της φτώχειας, το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων μιας χώρας αλλά και το επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας, την αποφυγή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και γενικά την επίτευξης της υψηλής ανταγωνιστικότητας μέσω της αειφόρου ανάπτυξης.

Συμπερασματικά λοιπόν τίθεται στη πράξη το ζήτημα αναθεώρησης πολλών εκ των παραδοχών πάνω στις οποίες στηρίζεται το μοντέλο αξιολόγησης των χωρών με βάση την ανταγωνιστικότητά τους, προς τη κατεύθυνση υιοθέτησης ενός μοντέλου ανταγωνιστικότητας που θα συνυπολογίζει την κοινωνική και την περιβαλλοντική συνιστώσα της ανάπτυξης επί πλέον της οικονομικής. Ένα μοντέλο ικανό να εκφράσει μία ευρύτερη σύλληψη της ανταγωνιστικότητας, που περιλαμβάνει πτυχές της ποιότητας της παραγωγής, της εργασίας, του περιβάλλοντος αλλά και της κοινωνικής συνοχής.

6. Βιβλιογραφία

- Aiginger K., «Competitiveness: From a Dangerous Obsession to a Welfare Creating Ability with Positives Externalities», 2006.
- Bowen P., Moesen W., «Composite Competitiveness Indicators with endogenous versus predetermined weights: an application to the World Economic Forum's Global Competitiveness Index", 2009.
- Comparing National Competitive Performance: An Economic Analysis of World Economic Forum's Competitiveness Index, Sanjaya Lall, 2001.
- Competitiveness: A dangerous obsession, Paul Krugman, 1994.
- Dong-Sung Cho and Hwy-Chang Moon, «National Competitiveness: Implications for Different Groups and Strategies», International Journal of Global Business and Competitiveness, 2005.
- Fagerberg S., «Technology and Competitiveness», Oxford Review of Economic Policy, 1996.
- Hassett K., Hubbard G., Jensen M., «Rethinking Competitiveness», American Enterprise Institute for Public Policy Reseasrch, 2011.
- Hategan Anca, «Literature Review of the Evolution of Competitiveness Concept», University of Oradea, Faculty of Economic Sciences, 2012.
- IMD, «World Competitiveness Yearbook», 2011.
- Neary P., «Measuring Competitiveness», The Economic and Social Review, Vol. 37, No. 2, Summer/Autumn, 2006.
- Weymouth S., Feinberg R., «National Competitiveness in Comparative Perspective: Evidence from Latin America», 2011.
- World Economic Forum, «The Global Competitiveness Report 2008-09», 2008.
- World Economic Forum, «The Global Competitiveness Report 2010-11», 2010.
- World Economic Forum, «The Global Competitiveness Report 2011-12», 2012.
- World Economic Forum, «The Lisbon Review 2008. Measuring Europe's Progress in Reform», 2008.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη – ΕΥΡΩΠΗ 2020», 2010.
- Λιούκας Σ., «Διεθνείς δείκτες Ανταγωνιστικότητας και κατάταξη της Ελλάδας», 2005.
- Υπουργείο Ανάπτυξης, «Στρατηγική της Λισσαβόνας – Στόχοι και πορεία υλοποίησής τους», 2005.
- Υπουργείο Ανάπτυξης, Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, «Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα», 2007.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

31 Μαΐου 2013

Συμμετοχή του Επιστημονικού Διευθυντά του ΙΝΕ Σ. Ρομπόλη σε ημερίδα που διοργάνωσε το το ΙΝΕ σε συνεργασία με την Ομοσπονδία Τουρισμού και Επισιτισμού στην Αθήνα με θέμα *«Οικονομική κρίση και συνέπειες για τους εργαζόμενους»*.

8 Ιουνίου 2013

Συμμετοχή του Α. Καψάλη στο πρόγραμμα εκδηλώσεων της Εναλλακτικής Συνόδου των Ευρωπαϊκών Κινημάτων με θέμα «Εργασία - Επισφάλεια - Ανεργία: αλλάζουμε την κατεύθυνση των ευρωπαϊκών πολιτικών για τα εργασιακά δικαιώματα. Οργανώνοντας τους εργατικούς αγώνες στην Ευρώπη». Το θέμα εισήγησης του Α. Καψάλη ήταν *«Η επίθεση στα εργασιακά δικαιώματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο».*

10 Ιουνίου 2013

Συμμετοχή του ΙΝΕ (Σ. Ρομπόλης) σε ημερίδα που διοργάνωσε το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίου Δικαίου με θέμα: *«Κοινωνικό κράτος και αναθεώρηση του συντάγματος».* Το θέμα εισήγησης του Επιστημονικού Διευθυντή του ΙΝΕ ήταν *«Οικονομική κρίση και αναθεώρηση του Συντάγματος».*

10 Ιουνίου 2013

Συμμετοχή του Απόστολου Καψάλη επιστημονικού συνεργάτη του ΙΝΕ ΓΣΕΕ σε πρόγραμμα σύγχρονης τηλεκατάρτισης με θέμα την μετανάστευση το οποίο υλοποιείται με την πραγματοποίηση δεκαέξι (16) τρίωρων σεμιναρίων που διοργάνωσε η Επιστημονική Εταιρία για την Κοινωνική Συνοχή και την Ανάπτυξη. Το θέμα εισήγησης που ανέπτυξε ο Α. Καψάλης ήταν *«Εργασιακές σχέσεις στην εποχή της οικονομικής ύφεσης και μεταναστευτικοί πληθυσμοί».*

12 Ιουνίου 2013

Συμμετοχή του Απόστολου Καψάλη επιστημονικού συνεργάτη του ΙΝΕ ΓΣΕΕ σε πρόγραμμα σύγχρονης τηλεκατάρτισης με θέμα την μετανάστευση το οποίο υλοποιείται με την πραγματοποίηση δεκαέξι (16) τρίωρων σεμιναρίων που διοργάνωσε η Επιστημονική Εταιρία για την Κοινωνική Συνοχή και την Ανάπτυξη. Το θέμα εισήγησης που ανέπτυξε ο Α. Καψάλης ήταν *«Πρόσβαση και Προσβασιμότητα των μεταναστών στην απασχόληση».*

14 Ιούνη 2013

Συμμετοχή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (Σ. Ρομπόλης), σε ημερίδα της Βελγικής πρεσβείας στην Αθήνα με θέμα: «*Η κοινωνική διάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ΟΝΕ».* Η εισήγηση του Επιστημονικού Διευθυντή του ΙΝΕ Σ. Ρομπόλη είχε ως θέμα *«Η ανεργία των νέων και η οικονομική κρίση».*

18-19 Ιούνη 2013

Συμμετοχή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (Σ. Ρομπόλης, Γ. Κουζής, Κ. Δημουλάς) σε διημερίδα του Πανεπιστημίου Greenwich που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα με θέμα: «*Καταπολέμηση των πολιτικών λιτότητας και ανασυγκρότηση του συνδικαλιστικού κινήματος*».

19 Ιουνίου 2013

Συμμετοχή του Απόστολου Καψάλη επιστημονικού συνεργάτη του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, σε εκδήλωση - συζήτηση της Επιτροπής Αγώνα των κατοίκων της Κηφισιάς, με θέμα: «*Ο μύθος της ανάπτυξης και οι εργατικές κατακτήσεις του 20ου αιώνα που χάνονται*».

21 Ιουνίου 2013

Συμμετοχή του Απόστολου Καψάλη επιστημονικού συνεργάτη του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ σε πρόγραμμα σύγχρονης τηλεκατάρτισης με θέμα την μετανάστευση το οποίο υλοποιείται με την πραγματοποίηση δεκαέξι (16) τρίωρων σεμιναρίων που διοργάνωσε η Επιστημονική Εταιρία για την Κοινωνική Συνοχή και την Ανάπτυξη. Το θέμα εισήγησης που ανέπτυξε ο Α. Καψάλης ήταν «*Η Ελληνική μεταναστευτική πολιτική και το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας*».

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ
Ιουλιανού 24, Τ.Κ. 104 34
Κωδ. 3385